

Libor Štěpánek, Janice de Haaff a kolektiv

Academic English

Akademická angličtina

Průvodce anglickým jazykem pro studenty, akademiky a vědce

Click. Idioms: be off. See CONNECT. noun
communication
1. The exchange of ideas by signals : communion, intercourse. Obsolete: communication : message

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Libor Štěpánek, Janice de Haaff a kolektiv

Academic English

Akademická angličtina

Průvodce anglickým jazykem pro studenty, akademiky a vědce

Click. Idioms: be on the
off. See CONNECT.
communication noun
1. The exchange of ideas by
signals : communion, inter-
course. Obsolete
EDGE. 2. See

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

PhDr. Libor Štěpánek, Ph.D., Janice de Haaff, MEd, BEd, a kolektiv

Academic English – Akademická angličtina

Průvodce anglickým jazykem pro studenty, akademiky a vědce

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

www.grada.cz

jako svou 4501. publikaci

Autorský tým:

PhDr. Libor Štěpánek, Ph.D.

Janice de Haaff, MEd, BEd

Mgr. Alena Hradilová, Ph.D.

Ing. Bc. David Schüller

Odborně recenzovala:

PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

Odpovědný redaktor Václav Ječmínek

Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková

Počet stran 224

První vydání, Praha 2011

Vytiskla Tiskárna v Ráji, s.r.o., Pardubice

© Grada Publishing, a.s., 2011

Cover Design © Eva Hradiláková

Cover Photo © fotobanka allphoto

ISBN 978-80-247-3577-1 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-7514-2 (elektronická verze ve formátu PDF)

© Grada Publishing, a.s. 2012

Obsah

O autorech	7
Poděkování	8
1. Uvedení do problematiky akademické angličtiny	9
1.1 Anglický jazyk (English language)	9
1.2 Akademická angličtina (Academic English)	13
1.3 Akademické dovednosti (Academic skills)	15
2. Slovní zásoba (Vocabulary)	17
2.1 Slovo k začátečníkům	18
2.2 Slovo k pokročilým	19
2.3 Práce se slovníkem (Dictionary use)	32
2.4 Evropský referenční rámec pro jazyky	38
2.5 Užitečné odkazy	39
3. Mluvnice (Grammar)	41
3.1 Jak s mluvnici pracovat?	44
3.2 Gramatické jevy	47
3.3 Evropský referenční rámec pro jazyky	69
3.4 Užitečné odkazy	70
4. Čtení (Reading)	71
4.1 Jak číst v akademickém prostředí?	72
4.2 Čtení s cílem vyhledávání informací (Scanning)	75
4.3 Čtení s cílem obecného porozumění (Skimming)	80
4.4 Odlišení hlavních myšlenek od vedlejších a rozvíjejících (Main ideas vs developing points)	82
4.5 Čtení mezi řádky (Reading between the lines)	84
4.6 Evropský referenční rámec pro jazyky	90
4.7 Užitečné odkazy	91
5. Poslech (Listening)	93
5.1 Před poslechem (Before listening)	95
5.2 Během poslechu (While listening)	100
5.3 Po poslechu (After listening)	104
5.4 Procvičování poslechu	104

5.5	Zápis poznámek (Note taking)	106
5.6	Evropský referenční rámec pro jazyky	110
5.7	Užitečné odkazy	111
6.	Mluvení (Speaking)	113
6.1	Ústní projev (Spoken production)	113
6.2	Mluvená interakce (Spoken interaction)	128
6.3	Evropský referenční rámec pro jazyky	147
6.4	Užitečné odkazy	149
7.	Písemný projev (Academic writing)	151
7.1	Styl (Style)	153
7.2	Organizace (Organization)	163
7.3	Mravní imperativ akademika (Academic integrity)	177
7.4	Životopis (Biography and CV)	180
7.5	Dopisy a e-maily (Letters, e-mails)	186
7.6	Evropský referenční rámec pro jazyky	191
7.7	Užitečné odkazy	192
Závěr		193
Summary		194
Klíč ke cvičením a možné odpovědi		195
Bibliografie		211
Rejstřík		217
Index		219

O autorech

PhDr. Libor Štěpánek, Ph.D.

Vystudoval angličtinu a historii na Filozofické fakultě a politologii na Fakultě sociálních studií MU. V současné době pracuje jako odborný asistent v Centru jazykového vzdělávání, kde se specializuje na akademickou angličtinu. Hlavní oblastí jeho zájmu jsou dovednosti *soft skills*, např. ústní projev (je autorem videokurzu akademického mluveného projevu v angličtině *Oral Presentations / Effective Public Speaking*), akademické psaní, využití technologií ve výuce jazyků (videokonference a sociální sítě) a kreativní metody výuky jazyků zahrnující zážitkovou pedagogiku.

Janice de Haaff, MEd, BEd

Vystudovala pedagogiku na *Concordia University* v Kanadě a technologie ve vzdělávání na *Manchester University* ve Velké Británii. Po dvaceti letech výuky akademické angličtiny v Kanadě se vrátila roku 1995 do Velké Británie, kde pracovala deset let na pozici *Director of Studies for foundation and general English programmes for international students* na *Aberystwyth University*. Zabývá se využitím interkulturní komunikace a sociálních sítí ve výuce jazyků. V poslední době se podílela na tvorbě programu akademické angličtiny na *Beijing Normal University* v Číně.

Mgr. Alena Hradilová, Ph.D.

Vystudovala angličtinu na Pedagogické a Filozofické fakultě MU. V současné době pracuje jako odborná asistentka v Centru jazykového vzdělávání MU, kde se specializuje na akademickou a právnickou angličtinu. Hlavní oblastí jejího zájmu je využití videokonferenčních technologií ve výuce odborného jazyka a akademické psaní pro doktorandy.

Ing. Bc. David Schüller

Vystudoval management na Ekonomicko-správní fakultě MU a podnikové finance a obchod na Podnikatelské fakultě VUT v Brně. Anglickému jazyku se profesně věnuje od roku 1998. V současné době pracuje v Centru jazykového vzdělávání MU, kde zpracovává jazykové materiály, vytváří Virtuální jazykovou studovnu a poskytuje jazykovou podporu pro studenty se specifickými potřebami.

Poděkování

V úvodu této práce bychom rádi vyslovili poděkování dr. Lucii Doležalové, dr. Davidu Lightfootovi a dr. Kateřině Sedláčkové za přečtení a okomentování našeho rukopisu. Jejich zasvěcené připomínky, praktické poznámky a cenné rady týkající se osobitosti anglického a českého jazyka v akademickém prostředí i mimo něj přispěly k mnohým, často podstatným změnám v této knize. Obdobně velký dík patří studentkám Masarykovy univerzity Karolíně Bednářové a Janě Matějčkové, které celý text prostudovaly a přinesly postřehy z perspektivy studenta, čímž významně napomohly praktickému pojetí celé publikace. Značný vděk musíme vyjádřit také vedení Jazykového centra Masarykovy univerzity a našim kolegům za poskytnuté zázemí, za vysokou míru pochopení i za veškerou podporu, které se nám v průběhu práce dostávalo. V neposlední řadě bychom pak rádi ze srdce poděkovali rodinám a přátelům všech autorů, bez jejichž tolerance, porozumění, účasti a pomoci by vytvoření této knihy nebylo vůbec myslitelné.

1 Uvedení do problematiky akademické angličtiny

1.1 Anglický jazyk (English language)

Angličtina představuje v současnosti jazyk stěží přehlédnutelný. Je mateřtinou přibližně tří set třiceti milionů obyvatel naší planety, což ji řadí na jedno z předních míst pomyslného žebříčku nejrozšířenějších řečí světa. Zároveň jde o jazyk poměrně hezký, se skvělým rodokmenem a slavnou minulostí, ale především nesmírně užitečný.

Současná podoba angličtiny je vcelku jedinečná. Samotná řeč totiž prodělala bouřlivý a živelný vývoj. Její původní germánskou podobu přinesly na Britské ostrovy kmeny Anglů a Sasů, které díky své výřečnosti a průbojnosti umlčely zpěvné Kelty a do Skandinávie vytlačily své divočejší dánské a norské příbuzné. Stará angličtina přitom ještě ráda využívala prakticky všech vymožeností, jež si mnohé evropské jazyky udržují dodnes; Anglosasové tehdy mimo jiné skloňovali i časovali.

O několik století později došla část obyvatel Albionu k přesvědčení, že bude nejlépe na germánskou minulost ostrovní řeči zapomenout a že bude zajímavější hovořit francouzsky. Rozšíření románského jazyka za Lamanšský průliv přitom rozhodně nelze přičítat jeho pověstné zvukomalebnosti ani hovornosti Normanů, nýbrž spíše kvalitnějšímu vojenskému vybavení a lepšímu diplomatickému umění francouzsky mluvících Evropanů. Ostatně jazyk diplomacie si na ostrovech oblíbili natolik, že kupříkladu ještě mírová smlouva mezi Velkou Británií a nově vzniklými Spojenými státy americkými (tedy mezi dvěma zeměmi, jejichž obyvatelstvo hovoří anglicky) z roku 1783 byla sepsána ve francouzštině.

Mezitím ovšem běžní obyvatelé Britských ostrovů (samozřejmě s výjimkou výše zmíněných diplomatů) usoudili, že nejlepší bude vytvořit si jazyk docela nový, lepší, který bude plně odpovídat potřebám člověka moderního věku. Současné angličtině tak dalo základ spojení drsné germánské anglosaštiny s noblesní francouzštinou, pro zpestření do ní bylo vloženo několik set latinských a řeckých slovíček, přípon a předpon. Vyjádření úcty porobeným či vyhnaným národům se odrazilo v přijetí několika desítek slov dánského či norského původu a přibližně patnácti výrazů přejatých od starých Keltů (např. *car*, *whisky* nebo *menhir*).¹

Nejdůležitější rys nového jazyka představoval radikální příklon k mimoslovní komunikaci. Britové pochopili jednu neskonale důležitou věc: vlastní užití slov sehrává při dorozumívání člověka s člověkem jen zanedbatelnou úlohu. Daleko podstatnější vliv má držení těla, gestikulace, mimika a dobře zvolená intonace. S tímto vědomím pak zredukovali gramatiku i slovní tvary na minimum. Jinými slovy, v moderní angličtině je jazyková stránka řeči zjednodušena do té míry, že člověku může být vlastně jedno, co říká. Záleží na duchapřítomnosti a důvtipnosti osoby, se kterou se hovoří, přičemž vše podstatné z konkrétní situace vyplyne stejně samo.

¹ Odborná literatura samozřejmě uvádí, vyjma vlastních jmen a zeměpisných názvů, velké množství anglických slov, která mají svůj původ v některém z keltských jazyků, nicméně ta se prý do moderní angličtiny dostala oklikou, a sice z větší části prostřednictvím latiny a francouzštiny. (McArthur, 1992, s. 202–204)

Jistě, toto tvrzení se může zdát dosti odvážné, ale jak brzy zjistíme, není daleko od pravdy. Angličtina je totiž vskutku především jazykem souvislosti. My, kdo nejsme rodilí mluvčí, můžeme mnohdy znát veškerá slovíčka ve větě, na kterou v textu hledíme nebo které nasloucháme, a přesto nám její smysl naprosto uniká. Důvod je nasnadě: angličtina je jazyk osobitý, a cizinec hodlající zvládnout tuto pozoruhodnou řeč proto musí mít na paměti tři základní pravidla, rozvedená v následujících dílčích kapitolách.

1.1.1 Angličan² neví!

Pro Angličany může být již běžná konverzace nečekaným dobrodružstvím. Pokud se domníváte, že Angličan stojí při každodenních rozhovorech nohama pevně na zemi nebo že je snad z monologu svého krajana o mnoho moudřejší než my, nedejte se mýlit. Není! Angličan sice vnímá proud jemu známých slov o poznání snadněji než my, to je však dáno pouze tím, že je odmala vycvičen ke schopnosti být vždy ve střehu a neustále odhadovat, kde mu situace podá pomocnou ruku a kdy mu co (popřípadě kdo) napoví, o co vlastně jde. Než se tak stane, oddává se Angličan-romantik vlastním rozervaným představám, jeho střizlivější kraján vypočítává možnosti, na které se musí předem připravit, a Angličan-cholerik rozbíjí fotbalový stadion nebo do sebe nekontrolovatelně lije jednu whisky za druhou. Ať tak či onak, všichni stejně dychtivě očekávají chvíli, která jim naznačí, o co by se mohlo v dané situaci jednat. Takový okamžik přichází tu dříve, tu později a někdy nepříjde nikdy. Nevěříte? Podívejme se na jednoduchý příklad:

Představme si, že nasloucháme osobě pronášející větu: *And my neighbour said: "I came into the room and saw my cousin's best friend kissing a total stranger. I was shocked!"* Popisovaný šok však mluvčí doprovodí nadměrnou výmluvným gestem a zmáčí svršky několika přítomných obsahem své sklenky. Společnost v tu chvíli na samotný příběh zapomíná a vrhá se na čištění, sušení, přijímání omluv a nabízení pomoci zmáčeným.

Kdyby ona věta zazněla z úst Čecha, Němce či Španěla, okamžitě bychom si udělali obrázek, kdo koho viděl a kdo koho líbal. Ne tak v angličtině! V této roztomilé řeči se ony dvě prosté věty stávají hádankou, ne-li dokonce detektivním příběhem! (Není divu, že detektivky vymysleli a dodnes v nich značně vynikají zejména anglicky píšící autoři. Detektivní žánr jim není chvilkovou kratochvílí, nýbrž každodenní, k přežití nutnou samozřejmostí!) A tak zatímco se čistí polité svršky, vyvstává tu spousta nezodpovězených otázek. Byla tu řeč o sousedovi nebo o sousedce? Účastnila se líbání nejlepší přítelkyně sousedovic bratrance či sestřence? Nebo to snad byl přítel sousedů? A došlo zde k polibku se záhadným cizincem nebo cizinkou? Jinými slovy, Angličan nejenže netuší, v jakém příbuzenském vztahu se osoby nacházejí, ale není si ani jist, zda se jedná o šok homo- či heterosexuálního ražení! Někteří z nás si již jistě hbitě spočítali, že možných kombinací dalšího rozvíjení našeho příběhu může být třeba šestnáct!

2 Slovo „Angličan“ je na tomto místě zvoleno zástupně v jinak zcela neobhajitelném významu „rodilý mluvčí anglického jazyka“. Důvod je prostý: nejvíce se podobá slovu „angličtina“. Ve skutečnosti stejně tak neví Jihoafričan, Kanadčan ani Novozélandčan, ale vyjmenovávat všechny národnosti, které nevědí, by bylo mírně nepraktické. Tímto se současně omlouváme všem, kteří máte k výrazu „Angličan“ ryze záporný vztah na základě špatných zkušeností s nepříjemně strohou, nabubřelou a sucharskou osobou z onoho ostrůvku na severozápadě Evropy (např. imigračního úředníka nebo nesmyslně žárlivou manželku toho šarantního pána, o jehož děti bylo třeba se několik týdnů starat).

Z čehož plyne:

1. Nesázejme na jistotu!
2. Zapojme fantazii a buďme vždy ve střehu!
3. S každým následujícím slovem buďme připraveni alespoň na šestnáct možností zvratu!

1.1.2 Anglická slova nemají význam!

... tedy jeden jediný. Jak již bylo zmíněno, angličtina na své cestě pozoruhodným vývojem k dnešnímu stavu rezignovala na puntičkářství a většině slov přiřadila vícero významů. Této libůstce se říká „polysémie“.³

Povědomí o smyslu některého slova je tedy ve své podstatě chvályhodné, nejsme-li však ochotni připustit, že kdekteré slovo oplývá až desítkami významů, budeme si s angličtinou rozumět jen stěží. Angličané se totiž orientují především podle souvislostí neboli kontextu.

Uvidíme-li kupříkladu skupinku lidí, která stojí nad stolem s pozdviženými číši, a uslyšíme-li: *this deserves a toast*, mělo by nás logicky napadnout, že se společnost v následujících chvílích nehodlá cpát nepřítomnými krajíčky opečeného chleba, ale že *toast* může mít i jiný význam. Zde lze snad ze situace odhadnout, že obdobou anglického *toast* bude v tomto případě český „přípitek“. (Gramatiky znalé navíc zarazí onen neurčitý člen, neboť vědí, že *toast* ve smyslu opečeného chleba je podstatné jméno nepočítatelné.)

Anebo: Jsme si jisti, že známe přesný význam tak prostého slovíčka, jakým je, dokonce i v češtině často používaný, výraz *fine*? Uvidíme:

It was a fine (pěkný) summer day. A fine (krásná) young lady with fine (jemnými) features was wearing a fine (ryzí) gold chain around her neck and was feeling fine (dobře). Yesterday she gave a fine (vynikající) performance to the policeman who stopped her and gave her a £100 fine (pokutu) for parking illegally. She was on her way to the Fine Arts Gallery (Galerie výtvarných umění) where she planned to meet her three fine (vybrané) friends. When asked how she was feeling she answered "just fine!" (strašně).

Pokud nás zajímá, kam až může taková mnohovýznamovost zajít, pak bychom měli vědět, že vítězem anglické polysémie je nenápadné slovíčko *set*. Toto slovo v sobě skrývá necelé dvě stovky významů, z čehož přibližně šedesát jich připadá na podstatná jména, dvakrát víc na slovesa a dalších deset na jména přídavná (Bryson, 1990, s. 60–62).

A to ještě není všechno! Angličané dokázali svoji zálibu v mnohovýznamovosti dohnat až k dokonalosti, takže disponují slovy, jejichž význam může být v různých situacích dokonce protikladný! Pro ilustraci nahlédněme do dvou sklenic a pronikněme přitom do významu slova *quite*:

This one is quite full. Tahle je docela plná. = **Není** úplně plná!
That one is quite empty. Tamta je úplně prázdná. = **Je** úplně prázdná!

3 Nehodláme-li se věnovat kariéře profesionálního lingvisty, což je mimochodem práce blížící se svou podstatou téměř adrenalinovému sportu, můžeme tento výraz okamžitě zapomenout.

Z čehož plyne:

1. Známe-li jeden, dva či deset významů některého slova, nebojme se – v nestřeženém okamžiku nás jistě překvapí významem zbrusu novým!
2. Pokud nám význam slova, který známe, nedává v daném kontextu smysl, okamžitě hledejme nový:
 - Odhadujme z kontextu!
 - Nechávejme si jeho smysl vysvětlit!
 - Pátrejme ve slovnících!

1.1.3 Nic není správně!

... anebo jinak, z o poznání příznivější perspektivy: v angličtině se čistě teoreticky nemůžeme splést – v angličtině není arbitra!

Při pohledu na předchozí dva body je zcela logické, že současná angličtina není přítelkyní pevných pravidel. Vezměme si příklad výslovnosti. Pokud jsme nějakou zákonitost objevili, jedná se o výjimku, nikoli pravidlo! Podívejme se např. na výslovnost slov *done* – *gone* – *lone* či *door* a *blood* a pochopíme, o čem je řeč. Ještě divočejší příklady nabízí gramatika, ale o té bude řeč později. Prvním pravidlem anglického jazyka je tedy zásada, že jeho pravidla jsou pravidelná tak přibližně z 60 %, přičemž zbývajících 40 % tvoří výjimky a výjimky z výjimek a výjimky z výjimek z výjimek. Důvodem k tomuto osvědčenému a léta dobře fungujícímu chaosu je fakt, že Angličané mají všeobecný odpor k autoritám, které by jim měly určovat, co se jak má dělat. Používají prostě *common sense*⁴, se kterým si vystačí.

Angličané nedisponují ani žádnou institucí, která by byla ochotna či dokonce schopna zjistit nebo stanovit, co je v anglickém jazyce správné a co nikoli. Nehledejme proto v Londýně, Canberě či Washingtonu obdoby ústavů jazyka českého a francouzských akademií, nenajdeme je. Ne že by mnozí po takových svatostáncích jazyka nevolali. Již Daniel Defoe, podobně osaměle jako jeho Robinson, volal svého času, tedy přibližně roku 1697, po zřízení akademie anglického jazyka po vzoru akademie francouzské a tvrdil: *The Work of this Society shou'd be to encourage Polite Learning, to Polish and refine the English Tanguage, and advance the so much neglected Faculty of Correct Language, ... to Establish Purity and Propriety of Stile, and to purge it from all the Irregular Additions that Ignorance and Affectation have introduc'd.*⁵ Jak vidno, neuspěl. Ani Defoe, ani nikdo po něm. Autoritu v systému anglického jazyka nehledejme, nenajdeme ji. Autoritou je jazyk sám!

Z čehož plyne:

1. V angličtině neplatí „toto je správně“, ale „tak se to obvykle říká“.
2. Známe-li pravidla, buďme si jisti, že téměř v polovině případů nebudou platit!
3. Neučme se nazpaměť poučky! V angličtině se řiďme zdravým rozumem (tedy tím anglickým)!

4 Pod pojmem *common sense*, tedy něco jako „zdravý rozum“, je třeba chápat ryze anglické přesvědčení o existenci jistého druhu střízlivého uvažování a určité přirozené schopnosti člověka přemýšlet, vytvářet správná rozhodnutí a následně se v souladu s nimi prakticky a rozumně chovat. Zbytek světa se zatím k jeho existenci staví poněkud skepticky, což dokládá například čeština výrazem v postindustriální epoše mírně vyčpělým, a sice odkazem na „rozum selský“.

5 „Práce takové společnosti by měla spočívat v podpoře výuky kultivovaného anglického jazyka, v broušení a třibení anglického jazyka, v prohlubování tak často přehlížené schopnosti používat správného jazyka ... měla by ustanovit čistou formu jazyka a jeho odpovídající styl a vyloučit z něj všechny zavádějící nadbytečné prvky, které do něj vnesla neznalost a afektovanost.“ (Defoe, 1697, v McArthur, 1992, s. 8)

1.2 Akademická angličtina (Academic English)

Z předchozí kapitoly by mohl kdekteřý čtenář nabýt dojmu, že anglický jazyk je směsicí falešných představ, chaotické slovní zásoby a vesměs zmatené gramatiky. Není tomu tak. Anglický jazyk v sobě sice skrývá ohromnou rozmanitost, udivující všestrannost a nezkroutnou svobodomyšlnost umožňující rodilým mluvčím, a nejen jim, dělat v rámci jazyka doslova psí kusy, nicméně na druhé straně je také řečí mnoha tváří, a to tváří přesně určených, s nezaměnitelnými rysy. Jinými slovy, na světě žije mnoho angličtin.

Narodíme-li se v dělnické rodině východního Londýna, jsme odsouzeni k mluvě ve verších. Slavné nářečí *Cockney*⁶ se totiž pyšní mimo jiné rafinovanou a zcela odzbrojující zálibou v zaměňování rýmujících se slov. Chceme-li kupříkladu svému kamarádovi poradit, aby se nad něčím zamyslel, a rádi bychom ho k tomu přiměli slovy *use your head*, nemůžeme. Musíme si v duchu zarýmovat *head – bread* a vyřknout *use your loaf*. Překvapení? Vůbec ne, existuje přece *loaf of bread*. Jak říkáme – verše, hádanky a jinotaje! Máme štěstí, že se světovým jazykem vědy nestalo *Cockney*!

Nebo jinak. V tropickém ráji, na ostrovech Malých Antil žije jiná Angličtina; jmenuje se Angličtina Kreolská, rozená Koloniální. Ta si sice nepotrpí na rýmovačky, ani na hádanky ji moc neužije, na druhé straně je ovšem neskutečně tvrdohlavá a zarputile popírá svůj původ. No, řekněte sami, domníváte se snad, že by některý z koloniálních důstojníků byl schopen svou přítomnost v parku komentovat slovy *Mi de a di paak (I am in the park)*? Zdá se jen logické, že ani kreolština nebyla s to ovládnout výzkumná pracoviště a filozofické salóny naší planety.

Zcela opačným dojmem ve srovnání se dvěma výše zmíněnými příbuznými by naopak mohla působit tzv. (*Received*) *Standard English*, kterou vyjadřují horní vrstvy britské společnosti svoji nadřazenost okolnímu světu, a to zejména ve formě výslovnosti. Ačkoli se jedná o pouhý jeden model jazyka, nese pro jistotu různá jména odvíjející se především od rodokmenu mluvčího. Narodíme-li se jako královna, popřípadě král, jedná se o *Queen's English (King's English)*, chodíme-li na prestižní soukromé školy v Etonu či Harrow, hovoříme stejným jazykem, ovšem pod názvem *Public School English*, dotáhneme-li to na Oxford (což je o poznání otevřenější instituce), přejmenujeme svůj způsob řeči na *Oxford English* (na kolejkách konkurenční Cambridge zní obdoba *Oxford English*, ovšem její jazykovou čistotu ruší značné skřípění zubů). A konečně, nepatříme-li do žádné z těchto skupin, máme ještě šanci, že se narodíme jako budoucí hlasatelé BBC, a tehdy můžeme hovořit stejným jazykem pod označením *BBC English*. Nespadáme-li do žádné z těchto kategorií, musíme si uvědomit, že nám tento druh mluvy není přirozený, že jsme jej přijali, že jsme si jej osvojili, jinými slovy že používáme *Received Standard English (RSE)*.⁷

Pokud bychom z předešlých řádků nabyli představy, že by snad každá anglicky hovořící země mohla disponovat obdobnou hierarchií či standardní výslovností, jde o mýlku. Obdobné parametry nelze použít na žádný jiný stát, ani na americkou stanici ABC, jejíž zkratka by mohla svádět k pocitu, že se jedná o televizní slabikář,⁸ ani na politické představitele. Straš-

6 Celosvětového vĕhlasu *Cockney* dosáhlo zejména díky Líze Doolittlové ze hry G. B. Shawa „Pygmalion“ či pozdější muzikálové verze „My Fair Lady“.

7 Ačkoli je RSE tím nejběžněji používaným způsobem výuky angličtiny coby cizího jazyka, nedejme se zmást, nejde ani o ten nejběžnější, ani o ten nejoblíbenější způsob projevu anglicky mluvícího obyvatelstva! Mnozí dokonce považují výše zmíněnou výslovnost za povýšenou a snobskou. Ne každý totiž miluje královnu, Eton, Oxford a BBC!

8 Samotná zkratka znamená *American Broadcasting Company* a každý tam mluví po svém.

livého omylu bychom se mohli dopustit, kdybychom se například pokoušeli hledat protějšek vytríbené *Queen's English* v nějaké zaoceánské formě *President's English*. Řeč mnohých hlav USA má sice svá specifika, nicméně není záhodno je následovat. Pro ilustraci bývalý prezident George W. Bush dosáhl v tomto ohledu téměř dokonalosti, když jeho výroky, tzv. *bushismy*, které mátlý (zjevně ku bezbřehé radosti autorově) nejen prezidentovo okolí, ale často i celý svět, dávaly oficiálnímu jazyku jeho země řádně zabrat.⁹

Jinými slovy, angličtina v sobě skrývá nekonečné množství podob, od výše zmíněných forem mateřského jazyka až po nepřeborný rejstřík užitých forem obecného prostředku celosvětové komunikace. Anglický jazyk je v současnosti řečí světové politiky, mezinárodního obchodu i finančnictví, je mluvou počítačů a informačních technologií, propaguje film a pop music, ovládá cestovní ruch a v neposlední řadě je samozřejmě, což je pro nás podstatné, také jazykem vědy.

Tím se konečně dostáváme k naší angličtině akademické. Máme-li proniknout do podstaty anglického jazyka coby prostředku komunikace současné vědy, výzkumu a vzdělanosti, musíme nejdříve pochopit to, že akademická angličtina je jazykem téměř umělým, který se svou funkcí a užitím v mnohém podobá středověké latině. Vědcům, výzkumným pracovníkům a všem možným badatelům slouží k dorozumívání, sdílení vědomostí a ke vzájemnému předávání znalostí a poznatků, aniž by nutně byla jejich mateřštinou. Celosvětová vědecká, výzkumná, badatelská i akademická obec si tedy svůj vlastní jazyk přetváří k obrazu svému, vybírá z něj pouze to, co je jí k praktickému užítku, a současně mu vštěpuje vlastní zásady, dodává vnitřní pravidla a uplatňuje zvláštní normy tak, aby co nejlépe odpovídal akademickým nárokům a vědeckým potřebám.¹⁰

Ačkoli se tedy angličtina používaná pro akademické účely uplatňuje v mnoha rozličných prostředích a podmínkách, lze ji poměrně přesně charakterizovat. **Akademickou angličtinou rozumíme** takový druh anglického jazyka, který ke své komunikaci a práci používají vzdělanci, vědci, odborníci, badatelé a další členové akademické obce. Jedná se o **kultivovaný, vytríbený a komplexní jazykový styl, ve kterém bývá kladen důraz na přesnost, objektivitu a citově nezabarvený komentář**. Jazykové prostředky akademické angličtiny se opírají o některé typické jevy, jako například:

- časté užívání výrazů blíže určujících kvalitu popisovaných jevů, např. *probably, under such conditions, in general*;
- začleňování vedlejších a vysvětlujících dodatků, jejichž cílem je upřesnění, pozměnění, doplnění či jiné ovlivnění již vyřčených sdělení, např. *according to the data, apparently, as far as we can tell at this stage*;
- nezvykle hojně uplatňování trpného rodu z důvodu snahy o co největší potlačení či naprosté odstranění přítomnosti osobního přístupu, např. *The data were analysed..., When completed, the experiment was discussed...;*
- nebo o neosobně strohou či nedramaticky „suchou“ řeč, vyšperkovanou výrazy typu *that is to say..., or, more precisely, ..., Let me rephrase that so as to...* (McArthur, 1992, s. 8),

9 Kvality rétora prokázal prezident G. W. Bush například roku 2004 ve Washingtonu větou: *The illiteracy level of our children are appalling*. (Negramotnost našich dětí jsou strašlivé.) Popřípadě o dva roky dříve v Texasu: *I promise you I will listen to what has been said here, even though I wasn't here* (nepřeložitelné). Pro bezbřehé množství dalších příkladů stačí zadat výraz *bushism* do internetových vyhledávačů.

10 Představy rodilých mluvčích se v prostředí celosvětového komunikačního jazyka ocitají v menšině a nová pravidla či zásady *English as Lingua Franca* musí tato menšina ku své nelibosti respektovat. Nikoho dnes již nepřekvapí, když se i na prestižních světových konferencích objeví poznámka směrem k rodilým mluvčím: *The conference language is English; however, please take into consideration that not everyone participating has English as their mother tongue – we kindly ask you to adapt your delivery accordingly*. OEB, 2009.

jejichž užitím se akademici snaží dosáhnout takové míry přesnosti, která by měla být schopna detailně postihnout každý úhel pohledu na dané téma, přičemž to vše mimo jiné činí z prostého pudu sebezáchovy, a tím berou zbraně z rukou zákeřných kritiků.

Akademický jazykový styl, který se v celé Evropě vyvíjel již od dob renesance, se mnoha laikům může zdát nezáživý a přehnaně učený. Některé může úplně zastrašit a jiné zase může od jeho užívání odrazovat pocit, že jde přímo proti smyslu vlastního jazyka. Položme si otázku, zda někdo rozumí této větě: „*Obsahové vymezení moderny je legitimizováno prostřednictvím tzv. velkých kánonů nabývajících podobu metanarativních soustav, jež se samy zpětně zakládají na instrumentalizaci skutečnosti cestou bipolárních schémat, jejichž smyslem je zajistit moc nad pojmenovanou přirozenou i sociální skutečností.*“ (Dočekal, 1998, s. 7)

Vinou obdobně konstrukčně a terminologicky náročných sdělení vnímá velké množství nezainteresovaných osob akademickou řeč jako uzavřený svět, který je ovšem v praktickém životě v zásadě nepoužitelný. O aposteriorních odhadech chyby při řešení parciálních diferenciálních rovnic eliptického typu si prostě asi moc nepovídáme.

Na druhé straně je zřejmé, že vy akademický jazyk potřebovat budete, jinak, jak předpokládáme, byste tuto knihu nečetli. Již by vám mělo být zřejmé, že na rozdíl od angličtiny obecné, která se pyšní záviděníhodnou volností a všestranností, je angličtina akademická řečí vcelku přísného řádu, mnohdy těžko obejitelných pravidel, ustálených postupů a zavedených zvyklostí.

Možná se to na první pohled nezdá, ale to je pro nás dobrá zpráva. Místo intuitivního tápání a usilovného pronikání do myšlenkových pochodů osob, se kterými v běžné angličtině konverzujeme, můžeme v rámci angličtiny akademické používat logické myšlení a o poznání jasnější slovní zásobu. Budeme schopni opřít se o ustálené vazby a zřejmé gramatické jevy, a navíc to vše budeme moci podkládat znalostmi vlastních oborů!

1.3 Akademické dovednosti (Academic skills)

K pochopení anglického jazyka v prostředí vysokých škol je potřeba několik základních okruhů dovedností, které vám hodláme na dalších stránkách zprostředkovat. Dříve než přistoupíme k jejich představení, podívejme se však na prostředí, ve kterých můžeme akademickou angličtinu uplatnit.

1. Přednášky/prezentace

Potřebné dovednosti: poslech a porozumění; zápis poznámek; dotazy s cílem zopakování, objasnění nebo doplnění informací.

2. Semináře/diskuze/konzultace

Potřebné dovednosti: poslech a zápis poznámek; dotazy; odpovídání na dotazy a vysvětlování; vyjadřování souhlasu, nesouhlasu a vlastního názoru; udávání důvodů; zapojování se do diskuze; přednes referátu, prezentace, komentáře k datům nebo jiným mluveným projevům s poznámkami i bez nich; vypracování písemných prací.

3. Praktická cvičení / laboratorní práce / praxe

Potřebné dovednosti: porozumění psaným i ústním, formálním i neformálním instrukcím; dotazy; žádost o pomoc; zaznamenávání výsledků.

4. Individuální studium/četba

Potřebné dovednosti: efektivní čtení – celkové porozumění a rychlost; pochopení hlavní myšlenky; vyhledání konkrétní informace; významová analýza; pochopení a analýza dat (grafy, diagramy atd.); výpisky; strukturování poznámek podle důležitosti.

5. Seminární práce / zprávy / protokoly / projekty / ročníkové práce / diplomové práce / disertace / odborné články

Potřebné dovednosti: plánování, psaní konceptů, přepracovávání konceptů; shrnutí, parafrázování a syntéza informací; vhodně organizovaný akademický styl; používání citací, poznámek, rejstříků a bibliografií; vyhledávání a analýza důkazů, správné využívání dat.

6. Písemné a ústní zkoušky

Potřebné dovednosti: příprava na zkoušku; opakování; porozumění otázkám/instrukcím; rychlé psaní / práce v časové tísní; formulace jasných a přesných odpovědí na dotazy; vysvětlování, popisování, obhajování.

7. Administrativní postupy spojené se studiem, pobytem či prací v zahraničí

Potřebné dovednosti: psaní formálních dopisů, motivačních dopisů a životopisů; ústní i písemné získávání informací o vyučování, ubytování, bankovních službách a zdravotní péči, rozpoznání a přizpůsobení se odlišné profesní a národní kultuře, např. v míře formálnosti nebo řeči těla.

+ Všeobecné dovednosti využitelné v akademické angličtině: efektivní organizace času; logické myšlení, konstrukce argumentace a kritická analýza; umění vyvolat si vědomosti z paměti a používání mnemotechnických pomůcek; počítačová a multimediální gramotnost.

(Jordan, 1997, s. 7; TALC, 2007, s. 8)

Výše uvedený seznam je teoretický a mírně povrchní, na druhé straně nám může posloužit coby vodítko k okruhům a oblastem, v nichž by člověk s vysokoškolským vzděláním měl být schopen se v angličtině orientovat. Tento soubor dovedností by měl nadto působit jako zcela zřejmé povzbuzení a evidentní vzpruha. Při pohledu na daný seznam totiž snadno zjistíme, že nejméně polovinu uvedených dovedností ovládáme a nad některými snad ani nepřemýšlíme. Jejich pouhé přenesení do angličtiny by proto nemuselo představovat zásadní problém. Pokud máme za sebou byť jedinou zkoušku, je nasnadě, že jsme si dokázali nastudovat potřebnou literaturu, dělali si výpisky, že jsme pochopili, které informace na přednáškách byly důležité a které ne, a samozřejmě že jsme nakonec byli schopni přiměřeně a efektivně se na zkoušku připravit a následně ji v časové tísní a pod mírným stresem složit.¹¹

Při pohledu na zbývající skupinu dovedností, které je třeba si osvojit, zjistíme, že se nám zde poměrně často opakují čtyři základní, a sice poslech, četba, mluvení a psaní. Některé výzkumy (Weathers, Parker, 1985) ukazují, že v rodném jazyce má zřejmou převahu poslech (45 %) s mluvením (30 %) nad četbou (16 %) a psaním (9 %). Avšak bereme-li v potaz angličtinu coby cizí jazyk, poměr se změní. Na univerzitě se zřejmě nejprve setkáme s literaturou a zdroji, následně posloucháme mluvené slovo na přednáškách či seminářích, kde nás vyzývají k projevu mluvenému a případně i k psaní. Kniha tedy představí stěžejní jazykové dovednosti v tomto pořadí: četba, poslech, mluvení a písemný projev. Následující dvě kapitoly pak budou věnovány slovní zásobě a mluvnici.

¹¹ Nebo jsme nic z toho nedělali a měli jsme prostě štěstí. Element štěstí v akademické angličtině naše publikace samozřejmě respektuje, nicméně dále nerozvádí.

2 Slovní zásoba (Vocabulary)

Oblast slovní zásoby má v rámci akademického jazyka do jisté míry neurčitě postavení. Na jedné straně na ni soustředí svoji pozornost odborníci a potažmo učitelé jazyků zastávající názor, že z pohledu akademických výsledků „je znalost slovní zásoby mezi dovednostmi druhého jazyka tou nejdůležitější oblastí“ (Saville-Troike, 1984, s. 201), přičemž v souladu se svým přesvědčením lpí na memorování ohromného množství slovíček a na jejich znalosti pak dále budují ostatní jazykové dovednosti. Na druhé straně pak stojí specialisté a pedagogové, kteří v budování a rozšiřování slovní zásoby nespatřují vysloveně samostatnou jazykovou dovednost (Jordan, 1997), neboť se domnívají, že znalost významu jednotlivých slov v určité řeči všemi jazykovými dovednostmi pouze plynně postupuje. Tato skupina odborné veřejnosti upínání přílišné pozornosti směrem k výuce slovíček při studiu jazyka přímo či nepřímě zavrhuje.

Jak tomu často bývá, skutečnou roli slovní zásoby musíme hledat někde uprostřed. V běžných životních situacích, ale i za okolností ryze odborného a akademického charakteru sice znalost významu jednotlivých slov důležitá je, o tom není pochyb, nicméně na druhé straně zkušenosti potvrzují, že s jistým nadhledem a trochou nenucenosti si člověk poradí i beze slov.

Dříve než však začneme hovořit o dovednostech spojených s osvojením slovíček, je nutné se zmínit o tom, co se vlastně pod pojmem „slovní zásoba“ skrývá. Zřejmě to některé překvapí, ale onen výraz představuje „všechna slova, která člověk zná“, nebo dokonce „všechna slova, která v tom kterém jazyce či oboru existují“. Hovoříme-li tedy o slovní zásobě akademické angličtiny, zjistíme, že se jedná o ideální oblast, kde se snoubí všechna slova anglická se všemi výrazy z akademického prostředí, která navíc známe nebo která bychom znát měli. A protože slovní zásoba je založena na termínu „slovo“, *word*, podívejme se, co se pod tímto pojmem skrývá. Ti nejpovrchnější z nás hovoří o slově jako o „jednotce řeči či psaného jazyka“, ti důkladnější hovoří o kombinacích zvuků vydávaných za účelem komunikace, přičemž jiní jej dokáží definovat precizní akademickou formou jako *“one of the units of speech or writing that native speakers of a language usually regard as the smallest isolable meaningful element of the language, although linguists would analyse these further into morphemes”* (Sinclair, 1986, v McArthur, 1992, s. 1119)¹. Ať tak nebo tak, slovní zásoba akademické angličtiny zkrátka představuje skupinu zvuků, které vydávají členové akademické obce s cílem se dorozumět. Nejdůležitější v každé situaci je to, aby slova dávala smysl nejen nám, kdo je produkujeme, ale především těm, kvůli nimž je vyluzujeme a popřípadě píšeme! Jinými slovy, je třeba vydávat zvuky či zaznamenávat znaky takovým způsobem, aby nás kvůli nim nemělo naše okolí za blbce.²

1 Nejsme-li lingvisté, můžeme pojem „morfém“ – tedy jakýsi ekvivalent fyzikálních kvarků aneb nejmenší nedělitelná část slova – ihned zapomenout.

2 V otázce vymezení slova „blbec“ vycházíme ze škály Umberta Eca „kretén – blbec – hlupák – blázen“ (Eco, 2000, s. 62–65).

Ale přejděme k věci, a sice k otázce, jak si vytvořit slovní zásobu akademické angličtiny. Jednoznačná odpověď zde samozřejmě neexistuje. Pravděpodobně nejlepším způsobem se jeví narodit se v Británii či jiné anglicky hovořící zemi v rodině univerzitních profesorů, od dětství s nimi hovořit na různá více či méně odborná témata a po absolvování několika stupňů školní docházky se dostat na školu vysokou, a to opět v anglicky mluvící zemi. Pokud jsme tento ideál propásli, nabízí se nám další typ anglofonní selanky, během níž trávíme čas nezávaznou konverzací se skupinkami vzdělaných Britů, souběžně přitom komunikujeme písemně s Američany obdobného ražení, v mezičase přijímáme hovory australských akademiků a při tom všem stíháme chatovat se studenty v Transvaalu či Hongkongu. Pokud pro nás není ani tento způsob z různých důvodů schůdný, je nasnadě, že musíme hledat jiné, zdouhavější, komplikovanější a krkolomnější formy studia, které jsou ve srovnání s výše uvedenými možnostmi bohužel o poznání méně zábavné a ještě méně účinné. Na druhé straně nás může těšit, že takové způsoby alespoň existují. Abychom se v naší práci lépe orientovali, rozčleníme si oblast slovní zásoby do několika okruhů a představíme odlišné druhy cvičení, jejichž prostřednictvím ji můžeme rozvíjet a udržovat.³

Nejprve si zodpovězte otázku: Jsem začátečník?

- Odpovíte-li „ano“, přečtěte si následující čtyři odstavce.
- Je-li vaše odpověď „ne“, přejděte rovnou ke kapitole Slovo k pokročilým.

2.1 Slovo k začátečníkům

Jste-li úplní začátečníci, nikdy jste anglicky nehovořili, a dokonce angličtině ani nikdy nerozuměli (což vám moc nevěříme), je začátek docela prostý: musíte načerpat zásobu přibližně dvou tisíc základních slov považovaných za podstatu slovní zásoby obecné. Jejich pomocí se vám podaří vytvořit pevný základ, o který se budete opírat v každodenním životě i na půdě univerzity.

Na úvod si je třeba ujasnit, která slova již známe. Vzpomeňme na výrazy typu: *sorry, bar, film, e-mail, and, juice, the, united, states, made, in, out, sale, lady, make-up, lord, basketball, cool, agency, computer, spray, avatar, kiss, me, festival, hello, big, brother, etc.* Při pohledu na onu hrstku zaznamenaných cizokrajných zvuků si jistě uvědomíte, že jich sami znáte a používáte daleko víc. Bez obav z výraznějšího pomýlení lze předpokládat, že každý z vás zná, aniž by si to přímo uvědomoval, přibližně 5–10 % nejzákladnější anglické slovní zásoby. Takže prvních pár procent máme za sebou – to šlo rychle, že?

Po vyprcháání prvotního nadšení je nyní nutné zaměřit se na zbytek a pomalu se jej doučit. Nová slovíčka posloucháme, čteme, nahlas vyslovujeme, opisujeme a vkládáme do souvislostí, díky nimž se nám budou dobře pamatovat. Čím více smyslů zapojíme, tím lépe. A pak jen opakujeme, opakujeme a opakujeme! Máme-li čas přesně rok, pak nám vyjde přibližně pět a půl nových slovíček na den, což není špatné. Spěcháme-li a zvládneme-li kupříkladu 33 nových výrazů denně, můžeme základní slovní zásobu nabýt již během dvou měsíců – například přes léto. Hodláme-li se však připravovat na zkoušku zhruba měsíc,

3 Výrazy ve cvičeních této knihy pocházejí většinou ze skupin často používaných výrazů obecné či akademické slovní zásoby. Nebudeme se zde tedy zabývat slovíčky z okruhu slov vyhraněné odborné terminologie jednoho konkrétního oboru. Na druhé straně je téměř jisté, že se mezi výrazy objeví také termíny, které pro vás osobně či pro váš obor spadají spíše do skupiny slov málo užívaných nebo přímo zapomenutelných, nicméně letmé seznámení se s nimi by nemuselo být nikomu na obtíž.